

реклами, адресованих дітям. Надзвичайно важливим є розширення сфери рекламних та споживчих властивостей товарів. Вони «вклинюються» в ядро смислової сфери особистості, впливаючи не тільки на вибір продукту, але і на систему цінностей, поглядів. Хоча автор присвячує цілий розділ етичним стандартам, проблема маніпулювання за рахунок пізнання найбільш «вразливих» точок віку все ще залишається центральною [2].

Отже, дослідження зазначають, що і в цьому випадку роль сім'ї, насамперед батьків, залишається вирішальною: діти легко сприймають критичне ставлення до реклами з боку батьків. Крім того, пропонується розвивати «грамотність» у дітей, навчаючи їх, витягуючи з реклами необхідні знання про нові товари та послуги, спираючись на досвід інших та власний.

Список використаних джерел:

1. Ромашкіна Л. Як реклама спотворює світогляд дитини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//http://www.numberone.te.ua/?page=consult&consultid=41&sub=24](http://www.numberone.te.ua/?page=consult&consultid=41&sub=24)
2. Семчик Л. Реклама та малюк [Електронний ресурс] / Л. Семчик // Львівська газета / гол. ред. Ігор Гулик. – 2007. – 11 груд. – Режим доступу: <http://www.gazeta.lviv.-ua/articles/2007/12/11/28209/>

Шозда М.Є.

студентка,

Науковий керівник: Бартків О.С.

кандидат педагогічних наук, доцент,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ЗМІСТ ТА ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З НЕПОВНОЮ СІМ'ЄЮ

Актуальною, на сьогодні, залишається проблема поширення та актуалізації такого виду сімей, як неповна сім'я. Окреслена проблема актуалізується ще й тим, що неповні сім'ї є особливою категорією сімей, які потребують соціального захисту з боку держави, оскільки в них виникає багато соціальних проблем (матеріальних, соціально-

психологічних, виховних) і простежуються певні негативні явища, пов'язані з малозабезпеченістю, порушенням традицій розподілу сімейних ролей, вихованням дітей, функціонуванням. Така потреба набуття почуття безпеки та захищеності в системі суспільних відносин, в освоєнні способів самостійного вирішення наявних і майбутніх життєвих проблем, регулювання взаємовідносин з дітьми, соціумом в цілому.

Різні аспекти соціально-педагогічної роботи з сім'єю досліджували: О. Вакуленко, А. Андрєєва, І. Зверєва, А. Каська та інші. Поряд з цим, проблеми соціальної роботи з неповною сім'єю є в полі зору таких як: Ю. Альошина, К. Аронс, Е. Бене, В. Дружинін, А. Захаров, Л. Обухова, В. Сатир, К. Хорні й інші. Проте, глибшого аналізу потребують розкриття змісту та особливостей соціальної роботи з неповною сім'єю.

У законодавстві України поняття «неповна сім'я» визначається як:

– неповна сім'я – це сім'я, що складається з матері або батька і дитини [6];

У контексті нашого дослідження, нам імпонує думка О. Максимовича, який визначає неповну сім'ю, як:

1) сім'ю, яка характеризується специфічною формою інституювання, порушенням внутрішньої структури і деформацією батьківських і подружніх стосунків;

2) категорії сімей, в яких дитина (або декілька) до 16 років проживає з одним із батьків, що несе за неї повну відповідальність [1].

Для визначення змісту роботи з таким видом сімей потрібно звернути особливу увагу на їх типологію, що дозволяє ефективно обирати технології, методи, засоби, прийоми у роботі з такими сім'ями.

Р. Чубрук виділяє такі типи неповних сімей: неповні сім'ї, що утворилися внаслідок розлучення батьків; неповні сім'ї, що утворилися внаслідок позашлюбних народжень дітей; неповні сім'ї внаслідок смерті одного з батьків; інші неповні сім'ї, або розширені неповні сім'ї (брат і сестра без батьків, бабусі, дідусі і внуки), що утворилися внаслідок втрати батьків (смерть, позбавлення батьківських прав, пияцтво, відбування батьками покарання в місцях позбавлення свободи) і оформлення прав опіки (піклування) над дітьми будь-ким з їх родичів. У останньому випадку найбільш частими бувають випадки, коли дітей беруть на виховання їх бабусі і дідуся – пенсіонери [2, с. 205].

На допомогу у вирішенні соціальних проблем таких сімей спрямована соціальна робота.

Соціальна робота – галузь наукових знань, академічна дисципліна та професійна діяльність, спрямована на підтримання і надання кваліфікованої допомоги будь-якій людині, групі людей, громаді, що розширює або відновлює їхню здатність до соціального функціонування, сприяє реалізації громадянських прав, запобігає соціальному виключенню;

Соціальна робота з неповною сім'єю – діяльність, суб'єктів соціальної роботи, спрямована на надання їй соціальної допомоги та соціального захисту задля ефективної життєдіяльності та реалізації життєвого потенціалу членів сім'ї.

А. Железнова визначає ряд принципів роботи соціального працівника з неповною сім'єю [5, с. 10]. Серед них: індивідуальний підхід, постійний контакт з сім'єю протягом тривалого періоду часу, довірливі відносини між працівниками служби і членами сім'ї, незвинувачення (замість нього реальна допомога, захист), повага, ділове співробітництво, орієнтація на розвиток на основі позитивного потенціалу сім'ї, її здатності до самопомоги, гнучкість у виборі методів, підходів і засобів впливу.

У роботі з неповною сім'єю реалізуються всі найважливіші функції діяльності соціального працівника, серед яких, варто виділити: діагностичну, прогностичну, превентивну, правозахисну, соціально-педагогічну, соціально-побутову, комунікативну, морально-гуманістичну, організаційну.

Завдання соціального працівника полягає насамперед у тому, щоб забезпечити певний рівень самодостатності сім'ї щодо отримання соціальних послуг та належний рівень соціальної взаємодії [3, с. 74].

Закцентуємо увагу на тому, що особливо актуальною проблемою неповної сім'ї є матеріальне забезпечення. Звісно, одинока мати не може: самотійно забезпечити себе і дитину у фінансовому плані; одночасно виконувати функції матері (турбота і догляд за дитиною, приготування їжі, підтримка санітарно-побутових умов) і батька (фінансове забезпечення сім'ї стабільним заробітком, житлом тощо). Навіть одержання державної соціальної допомоги або аліментів суттєво не покращують ситуацію у неповній сім'ї. До того ж, матері-одиначки, які

не працюють; матері з декількома дітьми, які працюють, але не мають житла – опиняються у дуже важкому матеріальному стані.

У цьому випадку соціальний працівник, виступаючи у ролі помічника, міг би: ініціювати виявлення матерів-одинок, яким необхідна допомога; допомогти в оформленні документів на отримання соціальної допомоги; надати поради з метою розвитку здатності для знаходження оптимального рішення у складній ситуації та активізації внутрішніх ресурсів особистості; звернутися до відповідних благодійних фондів, які могли б надати матеріальну або фінансову допомогу на утримання матері і дітей [4, с. 128].

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури нами здійснено спробу визначити основні форми роботи із неповними сім'ями, які найчастіше використовують в практичній діяльності соціальні працівники (табл. 1).

Таблиця 1

Основні форми роботи із неповними сім'ями

<i>Класифікаційна ознака</i>	<i>Форми роботи</i>
за складом і кількістю учасників:	індивідуальні (з окремою сім'єю чи конкретним членом сім'ї); групові (з гетеро- чи гомогенними групами чи окремими членами кількох сімей); масові (із значною кількістю сімей або членів сімей);
за тривалістю:	одноразові заходи (акції, свята); постійно діючі (лекторії, клуби, обстеження, консультпункти); «пульсуючі» (діючі за потребою, щоб зняти загострення проблеми, привернути до неї увагу з подальшим переходом до роботи в постійно діючих чи одноразових заходах);
за перспективою:	розраховані на близьку перспективу – до 2 тижнів (частково розв'язуються гострі проблеми, привертається увага до них); розраховані на середню перспективу – до 2 місяців (розв'язуються певні функціональні проблеми сім'ї, усуваються наслідки); розраховані на віддалену перспективу – від 2 місяців і більше (розв'язуються комплексні проблеми сім'ї, усуваються причини і наслідки);

(Закінчення таблиці 1)

<i>Класифікаційна ознака</i>	<i>Форми роботи</i>
за місцем проведення:	стаціонарні (на одному місці багаторазово); виїзні (на одному місці одноразово); пересувні (на різних місцях одноразово); циклічні (на різних місцях багаторазово);
за ступенем самостійності учасників:	групи самодопомоги, взаємодопомоги сім'ям; тим, які працюють за допомогою консультанта; сім'ї, які працюють під безпосереднім керівництвом соціального працівника;
за рівнем творчості:	інформаційні (спрямовані на засвоєння інформації); репродуктивні (спрямовані на відтворення знань, способів дії: лекторії, семінари, диспути); тренувальні – тренінги, практикуми тощо (спрямовані на застосування на практиці знань, формування вмінь, навичок, звичок); творчі (спрямовані на вироблення нових рішень, нових знань та способів дії);
за видом діяльності:	ігрові; комунікативні; трудова; навчальні
за умовами здійснення:	екстрені; звичайні;
за характером спілкування:	безпосередні (усні); опосередковані (письмові, за допомогою технічних засобів);
за метою:	спрямовані на збір та аналіз інформації; участь у формуванні сімейної політики і завдань соціальної роботи; участь у реалізації сімейної політики і проведенні соціального супроводу з сім'єю; профілактику неблагополуччя та його рецидивів; узагальнення результатів; контроль за якістю соціально-педагогічної роботи;
за складністю побудови:	прості (використовуються методи: бесіда, диспут, вікторина, попередження, зустріч); складні (свято, творча гра, похід, ярмарок тощо); комплексні (тематичний день, тиждень, місячник, фестиваль).

Отже, соціальна робота з неповною сім'єю спрямована на те, щоб забезпечити високий рівень самодостатності сім'ї щодо отримання

соціальних послуг та належний рівень соціальної взаємодії. Зміст соціальної роботи з неповними сім'ями полягає в тому, що соціальний працівник повинен надавати інформацію, якою повинна володіти сім'я, збирати, систематизувати інформацію про ці види сімей, представляти інтереси сім'ї у установах, надавати допомогу у працевлаштуванні, навчанні і т.д., сприяти пошукам ресурсів для реалізації потреб сім'ї, проводити роботу з сім'ями стосовно профілактики та подолання соціальних, психологічно – педагогічних проблем, забезпечувати дотримання прав та свобод сім'ї, виконання взаємних обов'язків, виходу з конфліктних станів, кризових ситуацій; впливати на осіб з девіантною поведінкою, виконувати всі функції, як фахівця, що стосуються звичайних сімей, шукати індивідуальний підхід до роботи з неповними сім'ями та ін.

Список використаних джерел:

1. Максимович О.Д. Особливості виховання дітей з розлучених сімей: Навчально-методичний посібник / О. Максимович, В. Постовий. – К.: ДЦССМ, 2004. – 140 с.
2. Чубук Р.В. Прикладні аспекти соціальної роботи з неповними сім'ями / Р.В. Чубук // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. – 2016. – № 142. – С. 204-207.
3. Васильченко О.А. Організація соціального захисту неповної сім'ї: теоретичний і практичний аспекти / О.А. Васильченко // Грані. – 2013. – № 11. – С. 74-79.
4. Мигович І.І. Соціальна робота з неповною сім'єю / І.І. Мигович // Наук. вісник. Серія: Педагогіка і соціальна робота. – Ужгород, 2000. – № 35.– С. 127-132.
5. Железнова А.К. Реабілітація неблагополучної семьи методом социального патронажа / Железнова А.К. // Вестник психосоциальной и коррекционно-реабилитационной работы. – М.: Социальное здоровье, 1998. – № 4. – С. 24.
6. Закон України «Про охорону дитинства» // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 2402-III. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/37916>